

נחלתנו

ידיעון שבועי של מכון "נחלת צבי"

גליון תקפ"ג - פר' צו / שה"ג - חג הפסח - תשפ"ה

ברכת החג

**בפרוס חג הפסח הקדוש
הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה
מביעים אנו בזה את ברכתנו העמוקה
והלבבית**

למרנן ורבנן, גדולי תורה וחסידות, כ"ק אדמו"רים,
רבנים יושבי על מדין,
ראשי הישיבות הק', מרביצי תורה, משפיעי
חסידות, זקני החסידים, מעתיקי השמועה,
חסידים ואנשי מעשה, צבור שוחרי תורה וחסידות,
אוהדי המכון, ידידיו ותומכיו,
וכל בית ישראל באשר הוא שם,

ברכת פסח כשר ושמח

ויה"ר שזנכה עוד שנה זו לאכול מהפסחים והזבחים
שיזרקו דמם על קיר המזבח לרצון.
ומקדושת החג הק' יושפע עלינו רוב ברכות, שמחה,
תענוג ונחת דקדושה מיו"ח שיחיו,
בריות גופא ונהורא מעליא,
הרחבת הדעת וכל מילי דמיטב בגשמיות ורוחניות,
ונזכה בחסדי השי"ת להפיץ את תורת החסידות
ומשנתה,
המקרבת את הגאולה השלמה במהרה בימינו, אמן.

כעתירת

**רבני המכון חברי המערכת
ההנהלה**

*

חביבה מצוה בשעתה

א. ב'נחלתנו' גליון קנט (פר' מצורע -
שה"ג - תשע"ו) תחת השם הנ"ל,
נתפרסם מאמר נפלא של הגהת מרן
החתם סופר זי"ע על סידור האר"י ז"ל,
אמרנו שלפי שנתוספו מנויים רבים
במשך שנים מאז, ראוי ונכון לפרסמו
שוב.

ב. המדור 'מי יודע' אינו מופיע השבוע,
ואי"ה אחרי החג, תתפרסמנה כל
השאלות.

איתא במשנה ריש ביצה (פ"א מ"א), בית שמאי אומרים
שאור בכזית וחמץ בככותבת, ובית הלל אומרים זה וזה
בכזית, והלכתא כב"ה. (רמב"ם חו"מ ה"ב, טוש"ע או"ח
סי' תמב ס"ז).

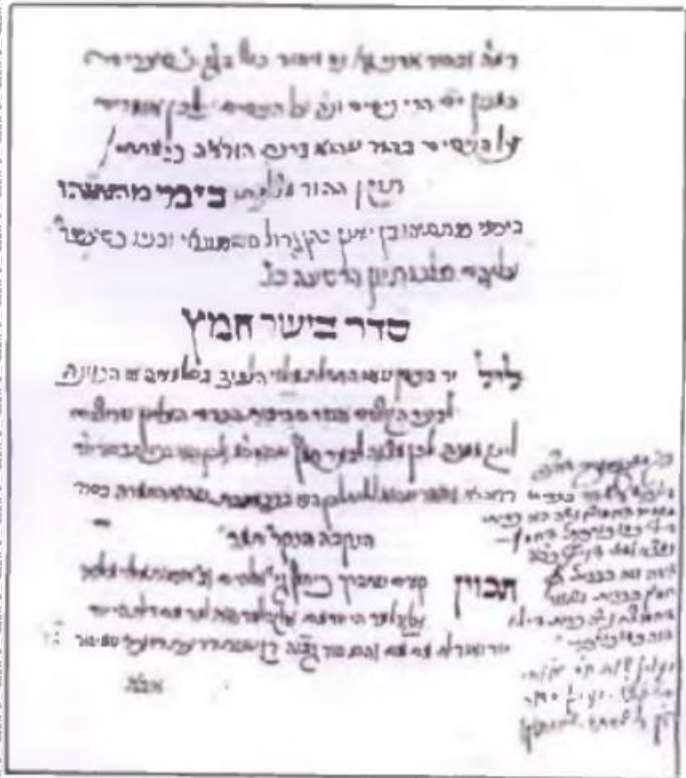
[א] סידור האר"י ז"ל שתיקן המקובל האלקי רבי אשר
בהמנוח הרבני החסיד מוה"ר שלמה זלמן מרגליות זצ"ל
ממעז'בוז, מגדולי חכמי הקלויז דבראד המעטירה, נדפס
לראשונה בשנת תקמ"ח בק"ק לבוב, ומפורסם בשם
'סידור רבי אשר ז"ל'.

נעתיק קטע מ'סדר ביעור חמץ' כמודפס בסידור רבי
אשר ז"ל הנ"ל, וזלה"ק:

בליל י"ד בניסן, שבו זמן התחלה מילוי הלבנה
בשלימותא - הכוונה לבער הקוצים שסביבות הכרם
העליונים שרוצים לינק ממנו, ולכן מצוה לבער החמץ
שהוא ס"מ, ולכן "חמץ - בכזית", הוא בסוד י' דדכורו,
ו' שאור' שהוא לילית, הוא 'בכותבת', שהוא התמרה,
בסוד הנוקבא הנקראת תמר. עכלה"ק.

[ב] בתשובותיו למרן הגה"ק בעל 'ישמח משה' מאיהל
זי"ע (מובא בשו"ת חת"ס או"ח סי' קצו) כותב מרן הגה"ק
ה'חתם סופר' זי"ע וזל"ק: "...ויש לי צער בסידור האר"י
בביעור חמץ בגירסת סדורים בכתב אשר לפני, שם
נאמר "שאור" שחמוצו קשה מנוקבא שיעורו ב'כותבת'
תמר נוקבא, אבל 'חמץ' שיעורו 'בכזית' (ואותן שבדפוס
לא ראיתי), הנה שנה משנתו כבית שמאי ובשבוס,
ד'שאור' ב'כזית' ו'חמץ' ב'כותבת' (ביצה פ"א מ"א).
והנעל"ד ליישב, דחזינן לב"ש ס"ל ד[מחמת] קשיותו של
'שאור' יש ב'כזית' ממנו חימוץ קשה, השקול נגד
'כותבת חמץ' וכו'. ע"ש.

[ג] בתשובתו לגה"ק בעל 'חתם סופר' (נדפס בשו"ת
'השיב משה', סי' טז) כ' הגה"ק בעל 'ישמח משה' וז"ל:
"...רק על מלתא חדא דנתקשה בה הדר כבוד גאונו
בסידור האר"י ז"ל, ובאמת היא פליאה נשגבה, והנה
כת"ר א"צ לא לגמרא דידי ולא לסברא דידי, ואתו
החכמה והמדע בכל עוז ותושיה הן בנגלה והן בנסתר,
כל רז ממנו לא נעלם וכו', ובאמת כבר ישב הגאון נ"י
במכתבו בטוב טעם ודעת, והצדיק את הצדיק דמעיקרא
קדוש עליון האר"י זצוק"ל, והנה מטיבותי' אמינא דכבר

צילום כתי"ק מסידור רבי אשר ז"ל

עם הערות מכת"ק מרן החתם סופר ונמוקי חיים זי"ע

[ז] והנה כתי"ק מסידור רבי אשר ז"ל הנ"ל, בצירוף הגה"ה ממרן ה'חתם סופר' זי"ע, הובא לפני הגה"ק האדמו"ר בעל 'נמוקי חיים' מאנטניא זי"ע, ומאד השתעשע אתו, והוסיף על הגהות מרן החתם סופר זי"ע, בכתי"ק - וזלה"ק:

יעוין שו"ת ח"ס (חתם סופר) או"ח סי' קצ"ז. ועי' סידור הק' ר' שבתי, שם מתוקן - עכלה"ק של האדמו"ר מאנטניא זי"ע.

המובן לפ"ז, כי הגה"ק מאנטניא זי"ע סבור שכאן בסידור רבי אשר ז"ל נפלה טעות, כנראה, והנוסח שהובא בסידור רבי שבתי הנז' כבר מתוקן.

[ח] להרחבת הנושא: עי' בקובץ 'נחלת צבי' הנ"ל באריכות, ונציין עוד כמה מראי מקומות בעניין: הגהות "צבי תפארת" מהגה"ק בעל 'דרכי תשובה' ממונקאטש זי"ע על סידור רבי שבתי ז"ל הנ"ל, 'דרך פקודיך' מהרה"ק בעל 'בני יששכר' זי"ע (מצות עשה ט' חלק המחשבה אות ה'), 'אמרי נועם' מהרה"ק רבי מאיר מדזיקוב זי"ע על המועדים, בתחילת עניני פסח, 'שער יששכר' מהגה"ק בעל מנחת אלעזר (מאמרי חודש ניסן, מאמר זמן חירותנו אות לא), הגה"ק בעל 'שפע חיים' מצאנז זי"ע בתשובה שנדפסה ב'האהל' (ניסן תשל"ג עמ' יא), הגש"פ 'חלקת בנימין' מהרה"ק רבי בנימין מזאלויץ זי"ע, וע"ש עוד בסוף ההגדה בהגהות רבי חיים יששכר גרוס זצ"ל, וב'גליוני מוהר"ל מהגה"ק רבי יהודה הורוביץ זי"ע מדזיקוב-ירושלם בהגהותיו לסידור רבי שבתי, ועוד.

העיר בזה בספר 'דרכי נועם' וז"ל: מה שקשה בסידור בספר הכוונות המכונה לאר"י ז"ל וכו', ע"ש שהאריך אריכות גדולה עפ"ד הקבלה והנסתר - ומסיים וזלה"ק: שזהו עיקר סגולת הביעור, כנודע. ודו"ק. עכ"ל ספר 'דרכי נועם' הנ"ל. וממשיך ה'ישמח משה' זי"ע - והנה עדיין קשה לדברי בעל הספר הנ"ל וכו', לכך נ"ל להוסיף נופך על דברי הספר הנ"ל ויתישב הכל בס"ד, והוא דנ"ל שכוונת הסידור הקדוש להסביר וכו'. ע"ש אריכות גדולה.

[ב] בספר 'ליקוטי הערות' על שו"ת חתם סופר (סי' קצז) הנ"ל, מובא מסידור הרב בעל התניא זי"ע, בקונטרס 'שער הכולל' - מהג"ר אברהם דוד לאוואט - הנספח בסוף הסידור הנ"ל במקצת דפוסים, שכתב שם שבחנם נצטער אותו צדיק מרן ה'חתם סופר' זי"ע, ומפרש שם הכל על סדר נכון בטוב טעם ודעת עפ"ד הנסתר ותורת הח"ן. ע"ש.

[ה] בקובץ 'נחלת צבי' גליון ב' - טבת תש"ן (עמי פ' - פו) פרסמתי מאמר באריכות על צילום כתי"ק מסידור האר"י ז"ל שתיקן רבי אשר ז"ל, עם הגהות מכת"ק מרן ה'חתם סופר' זי"ע ובעל 'נמוקי חיים' מאנטניא זי"ע, בעניין דברי ה'חתם סופר' הנ"ל, וכיון ש"חביבה מצוה בשעתה", אמרתי לתמצת בראשי פרקים את המאמר הנ"ל, בהוספת ציון מראה מקומות.

אין לנו כל ידיעה מי כתב את סידור האר"י ז"ל בעצמו שתקן רבי אשר ז"ל (ר' צילום). וכפי המקובל העתיקו אחד מתלמידי מרן ה'חתם סופר' זי"ע, וכתי"ק הזה היה לפני ה'חתם סופר' זי"ע ואף הוסיף עליו הוספה בכתי"ק (מעין מה שכתב בתשובה הנ"ל מספרו שו"ת). בשער הסידור כתי"ק הנ"ל כתב בנו מרן הגאון רבי שמעון סופר מקראקא זי"ע, וז"ל: הסידור הקדוש הלזה היה אמון מוצנע בחיקו של אאמו"ר מאוה"ג מהרמ"ס זצ"ל זי"ע, ואתה תחזה בסדר בדיקת חמץ נכתב בצדו בכתב ידו ממש, נ"ל משה הק' סופר וכו' - עכ"ל. השער בעצמו לא היה למראה עיני, רק בספר 'לקוטי שו"ת חתם סופר' - שי"ל בלונדון תשכ"ה - (סי' ע"ד בהערה), מעתיק לשון זו.

[ג] כעת נעתיק את הערת מרן ה'חתם סופר' זי"ע כפי המובא בצילום:

[נ"ל] משה"ק סופר דה"פ (דהכי פירושו). דלב"ש ד'שאור בכזית' משום דחמוצו קשה הוי כזית דילי' כמו 'כותבת' דחמץ, נמצא למאי דקיי"ל כב"ה דז"ה וזה בכזית' (רמב"ם הלכ' חמץ ומצה פ"א ה"ב, טוש"ע או"ח סי' תמ"ב ס"ז. אגב, שם (בביצה ז): אמרו להדיא שמחלוקת ב"ש וב"ה היא רק לענין ביעור, אבל לענין אכילה - הכל מודים ששיעור שניהם בכזית. המג"ה) ה"ל חמץ בכזית, ו'שאור' דחמוצו קשה, כזית דיליה הוה כמו 'כותבת' - עכלה"ק של החת"ס זי"ע.

[א]

איתא בספה"ק "תולדות יעקב יוסף" מהגה"ק מפולנא זי"ע פר' וישלח (מהדו' "נחלת צבי" עמ' רח"צ, ב) וז"ל: ועפ"ז נראה לבאר מה שכתב רמ"א בהגה בשו"ע או"ח הלכות פסח (סי' תל"ח ס"א) דין עכבר נכנס ויוצא השמיט הרב, הואיל ולא שכיחי. ע"כ. ונ"ל על דרך רמז מוסר הנ"ל. והבן. ע"ש באריכות לשונו בדרך הח"ן.

ידועים דברי הט"ז (יו"ד סי' צט סק"א), שחמיו הב"ח הקשה על הרמ"א וכו', ומשיג הט"ז: ואני אומר, "משה אמת ותורתו אמת". וכ"כ בשו"ת תשובה מאהבה (אבה"ע סי' קנא) בשם רבו הנודע ביהודה, ובשו"ת השיב משה (סי' ד') כתב וז"ל: וזה ברור כשמש אצלי, דידוע לי ונתברר אצלי בכמה מקומות, דזקננו הרמ"א זכותו יעמוד לי, היה מדקדק מאד בלשון, וכמה דינים ואשלי רברבי יוצאים מלשונו הזהב וכו'. ע"ש.

מצאתי לנכון לציין דברי ה'תולדות יעקב יוסף' הנ"ל על הלשון "דיני עכבר נכנס ויוצא, השמיט הרב, הואיל ולא שכיחי" אע"פ שנראה ללשון פשוט מאוד, כדי לראות עד כמה דייקו בדבריו הק'. וידוע לשון המליצה "ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א". דו"ק והבן.

[נתקבל מהרב ברוך הכהן כ"ץ]

[ב]

בשו"ת חתם סופר (חו"מ סי' קצ"ו) כתב וז"ל: ...חמץ חיובו כרת, והנזהר ממשוהו - נמלט מכל חטא ועון כל השנה כולה. מצות עשה של אכילת מצה משומרת בליל פסח, היא יחידה נשארה לנו מכל מצוות אכילה שבכל התורה. אין לנו פסח, ולא קדשים, לא תרומה ולא מעשר שני, רק מצוה א' משנה לשנה, ואם גם היא לא תעלה בידינו בשלימות וכו'... הייטב בעיני ה'!! חלילה וחלילה. עכ"ל.

[ג]

עיונים במשנתו

של הגה"ק בעל 'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע

לכבוד יומא דהילולא דיליה - ה' בניסן

מאתיים שנה להסתלקותו = תקפ"ה - תשפ"ה

הרב בן ציון גרינפעלד, ברוקלין = [א] כתב בסה"ק בית יעקב (אלכסנדר) פר' נצבים וז"ל: כמו שאמרו חז"ל עה"פ (ישעיה מג, ד) (ונתתי אדום תחתיו) [ואתן אדם תחתיו], שכיון שנתן רשות - צריכים ליתן לסטרא אחרא חלקו, וכענין שעיר המשתלח, כידוע. כמו כן אם אדם זוכה לעשות תשובה, אזי כל האלות שהיו ראויים לחול עליו, ח"ו, יתן ה' על אויביו, כי בזה נותנים לס"א חלקו. וכאשר שמעתי בשם הרה"ק ממעז'בוז זצ"ל בענין שהיה יושב בסוד ישרים ועדה לחשוב עצה נידון הגזירה רעה אשר יצאה מאת הממשלה, ואמר כי העצה היעוצה היא לאסוף הון רב ולתת לשר אחד הידוע, ושאל לכל היושבים אתו לאמר, לכאורה מה תועלת הוא בממון,

ממ"נ אם גזירה היא משמים, ח"ו, למה יש ליתן עוד ממון לזה, ואם אינה גזירה (הוא) משמים, בודאי בלא זה תיבטל, ולא ידעו להשיבו.

ואמר הוא ז"ל, כי ודאי יוכל להיות שהוא גזור מהש"י, אמנם כאשר נשוב בתשובה - תבוטל הגזירה בעזה"י, רק כיון שכבר נתן רשות, צריכים ליתן לס"א חלקו, כמו שכתוב (ונתתי אדום תחתיו) [ואתן אדם תחתיו], לכן צריכים אנו ליתן ממנונו, ולהיות להם חלקם תחתינו, ולכן לפ"ז תחילה עלינו לשוב בתשובה שלמה להש"י ולמנות יראי ה' שיסעו בכל עיר ועיר להוכיח את העם שישבו בתשובה, ואח"כ ליתן את כסף הפדיון, ודפח"ח. עכ"ל.

[ב] הנה יסוד זה כתב בסה"ק עטרת ישראל להרה"ק רבי ישראל מבאהפלי זי"ע (סו"פ פנחס) וז"ל: השיב את חמתי מעל בני ישראל (במדבר כה, יא) פי' השיב מלשון משיבת נפש, היינו שנמתקו כל הדינים והוציא את ישראל ממות לחיים וכו' ועוד מרמז להנ"ל שעל ידי תשובה שלימה אפי' הפושעים מישראל נתהפך גור דינם לטובה וכו' והקב"ה אומר להם מה אעשה עם החימה ומשיבים לו ית' "שפוך חמתך (על) [אל] הגוים" וכו'. ושמעתי בזה דבר הפלא מפי כבוד הרה"ק והטהור מאפטא נבג"מ זי"ע על הפסוקים ביחזקאל (כט, יח-כ): "[בן אדם!] נבוכדראצר העביד את חילו [עבודה גדולה אל צור] וגו' ושכר לא היה לו ולחילו מצור, על העבודה אשר עבד עליה וגו' הנני נותן לנבוכדראצר [מלך בבל] את ארץ מצרים וגו' והיתה שכר לחילו. פעולתו אשר עבד בה נתתי לו את ארץ מצרים וגו', כי את הממונים בעלי הדין ברא השי"ת להנקם בהם מעוברי רצונו, וכששבים בתשובה וחמת המלך שככה, צריך לפייס את בעלי הדינים וליתן להם חלקם ממקום אחר, וזהו שכר טרחתם אשר נתעוררו לעשות נקמה בעוברי רצונו. ודפח"ח. עכ"ל.

[ג] ועפ"ז נראה שגם בסה"ק בית יעקב הנ"ל נתכוון לגה"ק מאפטא, שהיה מושבו בסוף ימיו במעז'בוז.

ובשים לב, יש חילוק בדברי הגה"ק מאפטא המובאים ב"בית יעקב", למש"כ בשמו בספה"ק עטרת ישראל, כי ב"בית יעקב" כתב בשמו לענין נתינת ממון לחלק הסט"א, אלא שהמחבר ס' "בית יעקב" כתב כן לענין שהדינים עצמם יהיו על האויבים, וב"עטרת ישראל" כתב כן בשמו שאמר כן לענין הדינים. ודו"ק. וכנראה פשוט שהכל אחד. והבן.

[ד] וכתב עוד בבית יעקב בסוה"ס (לקוטים ד"ה בשם) וז"ל: בשם מורי מווארקי זצ"ל: "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם" (שמות ו, ה), ירצה שגם את אלה שהם בבחינה קטנה, שאינם עובדים את השי"ת רק ע"י שמיצר להם, ואז יעוררו לבם לתורה ועבודה, מקבל הקב"ה באהבה ושומע את נאקתם, "ואמר בשם ה'ה"ק הצדיק ממעז'בוז שהכתוב יגיד גודל מעלת ישראל, שנאקתם היתה על מה שקושי השעבוד והצרות

ט"ו ניסן והיה יום ג' למילתו ונמצא שנימול יום י"ג ניסן
ורב טוב לההוא יומא וראוי לעשותו יו"ט.
(חת"ס בהגהות שו"ע או"ח תכ"ט)

!! תגובות !!

[א]

הרב מרדכי אייזן, בית שמש = בגליון תקפ"ב (מי יודע
אות ג' סק"א) מש"כ טעם להכשרת הכלים מפני שאם
נכשלו בעוון הרי שנכשלו במשהו חמץ. צע"ג מהיכי תיתי
שנכשלו חלילה באכילת חמץ במשהו? הכוונה לכא'
באיסור 'בל יראה' ו'בל ימצא', אך באיסור אכילה איך
אפש"ל שחששו עד כדי כך, ואף שגם איסור ב"י וב"י צ"ע
[איך שייך לעבור עליו], שהרי מאחר שביטלנו את החמץ
[וגם מכרנוהו לנכרי] שוב אין שייך ב"י וב"י, אך מאידך
להנהיג לומר שנכשלו חלילה באכילת משהו חמץ, קשה
להעלות על הדעת.

(איברא, אב"י וב"י נמי מצי' למימר כדמתאמרא בבי-
מדרשא בשם הגר"א זצ"ל שחמץ של ישראל ברשותו גם
בלי רצונו עוברים על ב"י וב"י. עי' פנ"י פסחים ד. ושם ה';
ובאוהגר"א או"ח תמג, ב ד"ה ואם לא מקרו, בדעת רש"י.
אמנם עי' מאירי פסחים ד., ב"ח או"ח שם, מג"א שם
סק"ה, שו"ת שאגת אריה סי' פג. המגי"ה.)

[ב]

הרב ברוך אשר קולא = לגליון תקפ"ב (מדור מי יודע
אות ג'): כן נהגו בחצרות הצה"ק לבית קארלין.
אדומו"ר מוהרמ"מ זיע"א מלעלוב סיפר שראה כן
בחצה"ק של רבו הרה"ק מוהרא"א מקארלין בע"פ
תרצ"ב שמכשירים את הכלים ותמה ע"ז [שחשב שהם
כלי החמץ (מה התמיהה? הן דבר בעתו מה טוב! ושם
לפי של"נ להכשיר אלא לקנות חדשים? המגי"ה)] עד
שא"ל אדומו"ר שהם כלי הפסח, וא"ל ב' הטעמים הנז'.

[ג]

הרב ישראל אליעזר האגער, סערעט-ויזניץ ירושלים =
לגליון תקפ"ב ("הידעת" אות ב' סק"ה-ו') בקשר לנאמר
שהחת"ס נשלח מביתו [בימים ש] לפני פסח כדי [שב"ב
יוכלו] לנקות את הבית: זכורני שהיה בזמן הזה מחבר
שירים.
(לעניות זכרוני שמעתי ממו"ח הרה"ח ר' ח"י שטרן ז"ל
שכתב שירים בימים שבין עשור למילוא. ושם כתב בשני
המועדים הללו. וצ"ע. המגי"ה.)

[ד]

הרב חיים מאיר וסרמן = בגליון תקפ"ב (מי יודע אות
א'), נשאל היתכן שהרה"צ מזאקילקוב שכנע את הרה"צ
ר' יוסף ז"ל מטאמישוב, להתפלל באיחור, שהרי הוא

גרמו להם לעבוד את השי"ת, וזהו "אשר מצרים מעבידים
אותם", ר"ל לשי"ת! הלא טוב היה להם שיעבדו את ה'
מעצמם!?! עכ"ל.

[ה] גם נראה שהכוונה לגה"ק מאפטא זי"ע, כי כן הובא
בס' "ילקוט אוהב ישראל" (פר' וארא) בשם הרה"ק
מאפטא זי"ע מספר "מצמיה ישועות" (כט, א), וכ' שם
שעיקר הפירוש איתא בסה"ק "אוהב ישראל" (פר' וארא
פא, ב), ושכ"כ בשמו בסה"ק "מבשר צדק" [ושם כתב
ששמע כן בשם הרב החסיד מקולבסיוו, שהוא הרה"ק
מאפטא, וצויין שם בהערה שכן כתב בספרו הק' 'תורת
אמת' (פר' וארא) ככל הכתוב גם ב"אוהב ישראל" הנ"ל]
ובסה"ק "ברית אברם" [בו העתיק מהסה"ק "מבשר צדק"
בשם הרב מקאלבסוב].

ופלא שהרה"ק מאפטא בעצמו נתן הסכמה על ספר
"ברית אברם" שיצא לאור אחר פטירת המחבר, ויש
להסתפק אם ראה את דברי עצמו בפנים הספר, כי
בהקדמתו כתב "ואידי דקא חזינא דמשבחי רבנן בגווי'
טובא, אמינא אוקי גברא אחזקתיה בוודאי משה אמת
ותורתו אמת לכן מהראוי להעלותם על מכבש הדפוס",
ויש במשמע שכלל לא ראה את הכתבים בפנים (אולי
הסתכל בהם מעט, אך לא רמז לכך)).

[ד]

פנינים יקרים

נתקבל מהרב שמעון מיכאל יואב הכהן ווערטהיים

[א] בעשור לחודש הזה ויקחו להם, יום שבת היה ולפי
שעשו בו ישראל מצוה ראשונה כגון מקח הפסח בעשור
נקרא שבת הגדול.

(חזקוני בא"ב ג')

[ב] ונהגו המדקדקים שבמקום מה שאומרים בשבתות
דעלמא שבת שלום מבורך אינהו דאמרי בשבת זה שבת
הגדול מבורך.

(מחזיק ברכה או"ח סי' ת"ל)

[ג] כל חמירא, לפי שהלחם הוא חיות האדם ואין ראוי
לזלזל בכבודו לכך נתקן בלשון תרגום שלא יבינו
המזיקים והמקטרגים, סדר היום.

(באר היטב או"ח תל"ד אות ה')

[ד] ורגילין לתת לתוכו [חרוסת] יין אדום זכר לדם,
ונותנין בו תבלין כגון קנמון וזנגביל הדומין לתבן שהיו
מגבלין בו הטיט, כתב במעגלי צדק (דין חרוסת) סימן
לדבר שלא ישכח, בחרושת אב"ן ובחרושת ע"ץ, אב"ן
ר"ת איפ"ל ביר"ן ניסין, ע"ץ ר"ת עינגבר צימרינד.

(אליהו רבה או"ח תע"ג סק"ט)

[ה] ...ואמנם מצאתי בב"ר שהפיכת סדום היה ט"ז ניסן
וכתב היפ"ת שלפי"ז היו המלאכים אצל אברהם אע"ה

בהם הלכות רבות) בשבת זו, שכן מה-טעם להכין את- עצמנו בלימוד ההלכות בשבת הבאה, **לאחר שכבר א"א לעשות מאומה** (מהרי"ל), וכן מנ' **סאטמר** (וכ"נ בביהכ"נ ביאלא-לוגאנו בב"ב), אפס כי הללו אומ' אותם אחרי חזרת הש"ץ מחשש הפסק (מכתב הגר"מ הלבשרשטם זצ"ל לגר"ץ כהן זצ"ל). >בלי' מהרי"ח נימק שאולי לא תיקנו לומר את הפיוטים בגלל ההלכות כמו הדרשה המוקדמת לשבת זו. לכאורה, במציאות, יש בהן הלכות שאנו זקוקים לדעתן. וצ"ע >מבחינה פרקטית, אכן רצוי לאמרם היום, כדי שלא להאריך בתפילת השבת הבאה. בפפד"מ אומ' את "אדיר דר מתוחים" (המקבילה האשכ' ל"אלקי הרוחות" של נוסח פולין) במוסף לפני "או"א רצה במנוחתנו".

[ג] דרשת הרב מוקדמת: לפי שע"פ חל השנה בשבת, אין טעם לדרשת הפסח בשבת הבאה, כשא"א כבר להתכונן לחג, לכן נהגו רוב הקהילות להקדימה לשבת זו. בערוה"ש כ', דלדידן, שכל מי שיש לו שאלה שואל מהרב ואין דורשים דיני פסח בדרשה [כי אם פלפול מעניני מס' פסחים והלכותיה], דורשים בשבת ערב-פסח.

[ד] ראוי לעיין בשו"ע הלכות שבת זו של ערב פסח כי הוא דבר שאינו שכיח, ועל הרוב לא תבוא שבת ערב פסח כי אם פעמיים במחזור של י"ט שנה, ואך לפעמים יזדמן לבא שלש פעמים במחזור אחד [ע"י במאמר "בואו חשבון" למהר"ץ חיות בסוף מס' ערךין]. והנה עד שנת תרל"ו, היה לפעמים הריחוק משבת-ע"פ לשבת-ע"פ 20 שנים, כמו משנת תקל"ח עד שנת תקנ"ח, ומשנת תקצ"ב עד שנת תרי"ב, ומשנת תרט"ז עד שנת תרל"ו, אמנם בשנים אלו עד שנת תר"צ לא יתרחק הזמן שביניהם יותר מי"ג שנים, [ומת"ר"ץ עד תש"י - דרך שנות השואה האיומה. לא תקפ"ץ - שוב 20 שנה. כעבור 4 שנים חל כן שוב בשנת תשי"ד, ושוב דילוג של 20 שנה עד שנת תשל"ד. מאז ואילך, ר' בלוח "דבר בעתו" בנכתב בראש טו בניסן, א' דפסח אחר מלפן התאריך. הדילוג של 20 שנה יהיה שוב בין השנים תשפה - תתה]. ועכ"פ יהיו מרוחקים מאד אחד מחברו, וכן רק על הרוב פעמיים למחזור ולא יותר מג' פעמים, ולכן דבר שאינו שכיח הוא בבירור, ע"כ יראה האדם לעיין בשו"ע, בכל הדברים הנוגעים לשבת זו ואין פה המקום לבאר הכל, כי אין עלי המלאכה לגמור ("עתים לבינה" (וארשא תרמ"ז), מאמר טו, בהערה).

[ה] המקובל הרה"צ ר' אברהם אבא קליינרמן שליט"א סיפר שכשהגרי"ח זוננפלד זצ"ל והגרי"ל דיסקין זצ"ל הוו מכתפי אהדדי ל"קידוש לבנה" זה, איחלו איש לרעהו: פון ניסן ביז ניסן, זאל מען פון קיין צרות (עגמ"נ) נישט וויסן... (=מניסן עד ניסן, לא יהיו צרות וצער). כיוצ"ב מסר הגה"צ ר' דוד שטיינר שליט"א שמרן החת"ס זצ"ל היה מאחל עתה: "פון דעהם ניסן ביז דעהם אנדערען ניסן, זאל מען פון קיין ציין -

בעצמו כותב שיתפללו בזמן? נראה לפרש שהרי כתב בפר' בראשית (ד"ה במדרש רבה), מי שמתפלל באיחור הוא בבחינת צדיקים שהם "מעשיהם של רשעים לשמה", וא"כ יכול להיות ששכנעו לתועלת התפלה, שיעשה מעשה של רשעים לשמה, ובסוף התחרט ואמר שאינו חפץ לעשות מעשה רשעים אפילו לשמה, ואפילו אם משום כך שמגרע הלשמה של התפלה אמר "אף אם אדע שאשתקע בגיהנם לעולם, ח"ו" - הוא מוכן לוותר על ה'לשמה ולא לזוז מהשלחן ערוך'.

[ה]

הרב דוד צבי הירש מייזליש = בגליון תקפ"ב (מדור "מעניינא דיומא" אות ז') במש"כ דאי"צ בדיקה בליל י"ד... והנשים נאמנות על כך.... - איך אפשר להתעלם מאזהרת הרה"ק מהרצ"א זיע"א מדינוב בדרך פקודין (מצוה ט' 'תשבינו', חלק המעשה אות ה), וז"ל:

כגון דא צריך להודיע, כי תקנת חכמים לחפש אחריו בחורין ובסדקין בכל המקומות שמכניסין בהם חמץ בחדרים ועליות, ובליל י"ד דוקא, ולאור הנר דוקא. ומרבית המון עם לוקחין נר קטן והולכין בבית לארכו ולרחבו ואין מטריחין את עצמן לבדוק כראוי, וסומכין על בדיקת הנשים שמכבדות את החדרים ביום שלפניו וביום י"ד, והנה אנשים האלה עוברים על דברי חז"ל שאמרו שהבדיקה לא מהני ביום, וקרוב לומר שברכתם לבטלה כיון שבזמן הברכה אינם עושים כלום, כי בדיקה לא מקרי והשבתה לא מיקרי. ע"כ הירא את דבר י"י - יקיים את המצוה כהוגן כמו שתיקנו חז"ל, ואז טוב לו. עכלה"ק.

ובלקוטי מהרי"ח הביא דברים אלו להלכה (הגם שבלקוטי מהרי"ח הנדפמ"ח כבר ציין למש"כ החיד"א ב"מחזיק ברכה" (סי' תל"ג אות ו'), וב"חכמת שלמה" ושע"ת שם, אכן למה לא יתנו מהזמן היקר לנו עבור המצוה היקרה לנו, היא בדיקת חמץ, שמחכים שנה שלמה שתבוא לידינו, ואפילו כבר בירכו על מצוה זו ברכת "שהחיינו", בליל השלשים שקודם החג, כמ"ש ב"בני יששכר" לכוון עליה בברכת "שהחיינו" שלפני קריאת המגילה].

מעניינא דיומא!

נתקבל מהרב מרדכי גנוט בעל לוח 'דבר בעתו'

[א] מרגלא בפומיהו דאנשי לקרא לשבת זו (שבין שבתות ד' הפרשיות ל"שבת הגדול") "שבת פנויה", ע"ש "פנו דרך ה'" (ישעי' מ, ג), שלא יהיו קוצים ודרדרים בדרך [לאחר העבודה הנאותה שנהגו בה בד' הפרשיות לקראת חג-הפסח] (אפ"מ, ס"פ תרומה).

[ב] אמירת "יוצרות" מוקדמים בשבת זו: בק"ק נוהגים כמנ' ריינוס (מהרי"ל) וכן מנ' הגה"ק מצאנז זצ"ל (ב"דרכי חיים") לומר את פיוטי "שבת הגדול" (שיש

וויטאָג נישט ויסן, כפי הידוע שבקידוש לבנה מסוגל להתפלל שלא יהיה כאב שינים, ויש צדיקים שפירשו כוונתו ציין-וויטאָג כמו צעהן (עשר); שלא ידעו כל השנה מעשר מכות מצרים.

[ג] יברך ברכת הלבנה בכוונה והתעוררות נוספה על הנהוג, כי לכנסת ישראל יש הרמת ראש בחדש הזה, מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא (ברכות נח). ועוד, כי בניסן הוא כמעט חודש העולם בצמחים ובעלי חיים. גם יודה לה' כי טוב שהצילו מצנים פחים ותחלואי הזמן ביום הקרח הנורא. ושמענו משמו של כהן גדול נאמן שמואל בביתו של הרב חיד"א זיע"א שהרב ז"ל שש ושמח בברכת הלבנה של חדש זה כבמזמוטי חתן וכלה ("מטה ראובן" (על סדר חדש ניסן, ליוורנו תרכ"ה) באזהרות אות ה').

[ד] מקובל מפי החסיד הישיש לבית פיאסעצנא רבי אלעזר ביין ז"ל (הכרתיו בכולל טשעבין בירושת"ו) לומר אחר קידוש לבנה של חודש ניסן בזה"ל: **און זכות פון רבי יעקב יצחק בן מאטיל ('החזוה' מלובלין זצ"ל) זאָל מען פון ניסן ביז ניסן, פון קיין צער און עגמת נפש נישט ויסען.**

[ה] חייב אדם להיות שמח וטוב לב, הוא, אשתו ובניו וכל הנלווים אליו. כיצד משמחם? לקטנים יתן קליות ואגוזים, [ואדרבה, מהדרים לאכול אגוז' (בגימ' חט) (וביידיש: ניסן. הרה"ח ר' מנחם מנדל מרגליות הי"ו, ק' ויז'ניץ ב"ב) בימי "תשובה מאהבה" אלה שהזדונות נהפכים לזכויות שלא כימי "תשובה מיראה" (הימים

הנוראים) בראשית השנה שאין מזכירים זאת. ר' ביום ער"ה ("חגים וזמנים"). ולאשתו יקנה בגדים ותכשיטים כפי ממונו. ואם אין ידו משגת, יקנה להם לכה"פ נעלים חדשות לכבוד יו"ט (שו"ע או"ח תקכ"ט, א-ב, ובה"ל) ~ ראיתי ת"ח גדול קונה משחקים זולים ונותנם לטף טיפין-טיפין במהלך הסדר והמה ערים מאין תנומה....

[ט] ההק"ר דוד מלעלוב זצ"ל החזיק בביתו קמח "שמור" משעת קצירה, מיוחד לצורך מצות מצוה. פעם נודמן לביתו אורח ולא היה בבית דבר כדי להגיש לפניו לאכול. הצדיק נטל את הקמח "השמור" והורה לרבנית להכין ארוחה לאורח. הצדיק הבחין בתמיהתה הרבה, אך הסביר לה מיד: את הפס' "ושמרתם את המצות" דרשו חז"ל "ושמרתם את המצוות" - מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, ועתה אחמיץ מצות הכנסת אורחים שבאה לידי! אדרבה, בכך מקיים אני "ושמרתם את המצות" ולקראת החג בודאי יזמין לי השי"ת קמח אחר..."

[י] יג בניסן: בהגה' חת"ס (ריש הלכ' פסח) מביא טעם נוסף לשבח לאי-אמירת תחנון היום (שהרי כבר כלו י"ב ימי חנוכה המשכן וימי חג-הפסח עדיין לא הגיעו. ר' על הנושא בספר הכביר "גילוי אפרים" על חדש ניסן), ע"פ שי' ר"י מאורלייאנס ור"י מקורביל המובאת בהלכות הרא"ש (לפסחים קיד; י, כה) שגם כשע"פ חל בשבת צריך ב' תבשילין בליל-פסח, לפסח ולחגיגה (שלא כדעת התוס' שם), כי גם בשנה כזו הקריבו חגיגה היום לפנות-ערב, ואוקי לילות בהדי ימים והו' להו' ב' לילות ויום א' כנגד ב' ימים ולילה א', והרי בשנה השניה לצאת ישראל ממצרים חל ע"פ בשבת, וכל ישראל הקריבו חגיגותיהם בי"ג בניסן, והיה יו"ט (גוי"א עמ' קע"ז). הע' הגה"ח ר' מאיר מנחם פערל הי"ו.